

עודכן ב- 15/08/2008 02:13

בלגן במובן הטוב של המלה

מאת אהוד קינן

הישראלים הם בלגניסטים מלידה, בעיקר כתוצאה של ההיסטוריה המיוחדת שלנו, כתוצר של מערכת החינוך שלנו והשירות הצבאי. זאת בדיוק הסיבה לכך שהישראלים ידועים בעולם ביצירתיות ובכושר ההמצאה המדהימים שלהם.

ישראל ניצבת במקום השלישי בעולם במספר הפטנטים לנפש. אבל הממשלה, באמצעות פקידיה המסודרים והחרוצים, מנסה לעשות סדר בבלגן הזה. סדר יכול להיות נפלא כשמדובר באכיפת החוק בכבישים, בניהול רשויות מקומיות או בגביית מסים. אבל ליצירתיות במדע וטכנולוגיה - עודף סדר הוא קטלני.

מובן שלא ניתן לחנוק את היצירתיות הישראלית. הישראלים ממשיכים ליצור ולהמציא פטנטים, אלא שהם מעדיפים לעשות זאת באוניברסיטאות בחו"ל.

הממשלה אינה מבינה את המשמעות של המחקר המדעי וההשכלה הגבוהה לקיומה של המדינה ולחוסנה הצבאי והכלכלי. דוד בן גוריון ומחמוד אחמדינג'אד הבינו זאת מזמן. בן גוריון העמיד את אוניברסיטאות המחקר בראש סדר העדיפויות הלאומי, בתקופה שהיתה קשה לאין ערוך מהזמנים שלנו. הוא גם הבין, כי חובה לשמור בקנאות על האוטונומיה של האוניברסיטאות, כפי שקובע חוק ההשכלה הגבוהה מ-1958.

האיום המשמעותי מצד איראן הוא ההשקעות המסיוויות שלה במחקר ופיתוח, במערכת ההשכלה הגבוהה ובצמצום הפער הטכנולוגי בינה לבינינו. על פי נתוני המכון לאינפורמציה מדעית (ISI), איראן נמצאת במקום הראשון בעולם בקצב גידול הפרסומים המדעיים (פי 10 בשנים 1996-2004); לפני סין, הנמצאת במקום השני. בשנים 1979-2006 הגדילה איראן את אוכלוסיית האוניברסיטאות שלה פי 20!

חתן פרס נובל ברפואה פרופ' הרולד וורמוס התייחס בראיון עיתונאי למלחמה הנצחית בין המדענים לבין הפקידים שתפקידם לממן את המחקר המדעי. זה היה ב-1993, כשהתמנה לתפקיד המנהל הכללי של מכוני הבריאות האמריקאיים, גוף שתקציבו השנתי גדול מ-30 מיליארד דולר. וורמוס הסביר, כי המחקר המדעי "מבולגן" מטבעו וכי הבלגן נחוץ למחקר כאוויר לנשימה כי ממנו נובעות היצירתיות והתגליות הבלתי צפויות.

יותר מ-95% מההמצאות החשובות ששינו את פני העולם במאה ה-20 התגלו באופן מקרי ובלתי צפוי, ולא כתוצאה של מחקר מכוון ומסודר. אבל הבלגן המדעי משגע את הפקידים, והם מנסים תמיד לארגן ולסדר את המחקר המדעי ולבנות מנגנוני פיקוח ובקרה. וורמוס טוען, כי במדינות שבהן ידם של הפקידים היתה על העליונה הם אכן הצליחו לסדר את המדע, אבל באותה הזדמנות גם חנקו אותו למוות.

זהו לב לבו של הדיון הציבורי המתנהל בימים אלה, ובמרכזו התבטאויות קלאסיות של שר האוצר, רוני בר-און. השר גילה את נוסחת הקסמים לייעול אוניברסיטאות המחקר בישראל:

צריך לפקח, לעשות סדר, "להקים רשות ממשלתית למדידה, להערכה ולדירוג של איכות ההוראה והמחקר במערכת ההשכלה הגבוהה". צריך להציב סטנדרטים, לבנות את התקציבים על פי "מודל תקצוב, המבוסס על נתוני תפוקות".

מזלו הטוב של אלברט איינשטיין, בלגניסט ידוע לשמצה, שבתקופתו לא קמו פקידי אוצר לסדר לו את החיים ולמדוד לו את התפוקה המדעית על פי מודלים של תקצוב.

שר האוצר מסביר, כי "הדיון אינו על כסף. נצטרך לקבל מענה ישר והגון לדרישה שלנו לדעת מה קורה בתוך מערכת ההשכלה הגבוהה". אני מבין את תסכולו של השר על כך שאינו מבין מה קורה בתוך המערכת המורכבת של אוניברסיטאות המחקר ועל כך שבסביבת העבודה שלו אין מי שמסוגל באמת להבין ולהסביר לו.

השר רוצה פעם אחת ולתמיד לסדר את המחקר המדעי במדינה, במסגרת חוק ההסדרים, "באופן שיבטיח את פעילותה התקינה ואי תלותה בדרגים השונים של מערכת ההשכלה הגבוהה". ראוי לזכור, כי במדינות מתקדמות רעיונות כגון אלה הושלכו מזמן למגרש הגרוטאות של ההיסטוריה. אבל אצלנו, לפני שזה יקרה, תוקם עוד רשות ממשלתית עתירת משרות והיא תקבע איך לתקצב את מערכת ההשכלה הגבוהה.

כך יסתיים הבלגן, סוף סוף יהיו כאן שקט ושלווה, ואת המחקר האמיתי ימשיכו הישראלים לבצע בקליפורניה.

הכותב הוא פרופסור לכימיה בטכניון וחבר הוועדה הבין-סנאטית של האוניברסיטאות

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון